Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРИСТЕТИ

“СТАТИСТИКА” КАФЕДРАСИ

Қўлёзма ҳуқуқида
УДК: 31:330.59

АЛИЕВ АВАЗЖОН АЗИМЖОН ЎҒЛИ

Аҳоли даромадлари дифферанциясини статистик ўрганиш усуллари

70410801– Статистика (тармоқлар ва соҳалар бўйича)
мутахассислиги бўйича
магистр академик даражасини олиш учун ёзилган

Д И С С Е Р Т А Ц И Я

Илмий раҳбар: И.ф.н., доц. З.Акбарова

ТОШКЕНТ – 2023

Магистрлик диссертация иши “Статистика” кафедрасида дастлабки ҳимоядан ўтган.

1-сонли баённома “27” 04 **2023 й.**

Кафедра мудири: **Аюбжонов А.Х**, ______ 29.05.23 й

имзо **сана**

Илмий раҳбар: **Акбарова З**, ______ 29.05.23 й

имзо **сана**

Талаба: **Алиев А.А.** ______ 27.05.23

имзо **сана**

Диссертация Молия ва бухгалтерия ҳисоби факультетида 2023 йил “26” 05

№ MST-01/9 рақами билан рўйхатга олинган.

Факультет декани ______ проф. и.ф.д. А.У. Бурханов

МУНДАРИЖА

Аннотация.. 5

Келтирилган жадваллар рўйхати.. 6

Келтирилган расмлар рўйхати.. 6

Келтирилган қисқартмалар... 7

КИРИШ.. 8

Диссертация мавзусининг асосланиши ва унинг долзарблиги...... 9

Тадқиқотнинг мақсади ва вазифалари... 9

Тадқиқотнинг асосий муаммолари ва саволлари…...................... 9

Тадқиқотнинг объекти ва предмети.. 10

Тадқиқотнинг илмий янгилиги... 10

Диссертация таркибининг қисқача тавсифи.................................. 10

1 боб **1-БОБ. АҲОЛИ ДАРОМАДЛАРИНИ ЎРГАНИШНИНГ НАЗАРИЙ – УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ..** 11

1.1. Ўзбекистонда аҳоли даромадларининг шаклланиши ва унинг ўзига хос хусусиятлари... 11

1.2. Аҳолининг даромадлари таркиби ва уни ўрганишнинг аҳамияти…... 19

1.3. Ўзбекистонда аҳоли даромадларининг ривожланишини меъёрий - ҳуқуқий хужжатлардаги шарҳи... 27

2- боб **ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АҲОЛИ ДАРОМАДЛАРИНИ ҲОСИЛ БЎЛИШ МАНБАЛАРИНИ СТАТИСТИК ЎРГАНИШ..** 35

2.2. Аҳоли даромадларини ҳосил бўлиш жараёнларини статистик кузатиш... 35

2.3. Аҳоли даромадларининг шаклланиш жараёнларини махсус статистик усулларда таҳлил қилиш.. 37

3 боб **ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АҲОЛИ ДАРОМАДЛАРИНИ ОШИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ**........ 54

3.1. Ўзбекистонда аҳоли даромадларини ошириш манбалари ва имкониятлари........ 54

3.2. Аҳолини ижтимоий ҳимоялаш жараёнларини статистик баҳолаш........ 61

Хулова ва таклифлар........ 68

Фойдаланилган адабиётлар........ 71

Иловалар........ 74

АННОТАЦИЯ.

Ушбу диссертацияда аҳоли даромадлари дифферанцияси, яъни реал пул даромадлари, пул маблағлари, аҳоли даромадларини таркиби ва динамикасини статистик ўрганиб чиқилди. Республикамизда амалга оширилаётган ислоҳатлар натижасида аҳолининг кам таъминланган қатлами моддий ҳамда ижтимоий қўллаб - кувватлаш натижасида амалга оширилаётган чора-тадбирлар тўғрисида атрофлича иш олиб борилди. Жумладан, диссертация мавзусига доир бошқа тадқиқот ишларини, маҳаллий ва хорижий олимлар қарашлари, илмий мақолалар ҳамда мавзуга оид маҳаллий меъёрий хужжатларни ўрганиб чиқиб, адабиётлар шарҳи тайёрладик. Илмий ишнинг амалий аҳамиятини ошириш учун, мамлакатимиз аҳоли даромадлар дифферанцияси қай даражада фаолият юритилаётганлигини статистик маълумотлар асосида статистик таҳлил усуллари ёрдамида ўргандик.

Калит сўзлари: *аҳоли даромадлари, аҳоли даромадлари дифференцияси, реал пул даромадлари, пул маблағлари, иқтисодий ўсиш.*

ANNOTATION.

In this dissertation, the population income differential, i.e., real money income, money funds, the composition and dynamics of the population income, was statistically studied. As a result of the reforms implemented in our republic, detailed work was carried out on the measures implemented as a result of the material and social support of the low-income segment of the population. In particular, we prepared a review of literature after studying other research works on the topic of the dissertation, views of local and foreign scientists, scientific articles, and local normative documents on the topic. In order to increase the practical significance of the scientific work, we studied the extent to which the income differential of the population of our country is operating on the basis of statistical data using statistical analysis methods.

Key words: population income, population income differential, real money income, money supply, economic growth

КИРИШ.

Диссертация мавзусининг асосланиши ва унинг долзарблиги. Бозор муносабатларининг асосий тамойилларидан бири - республика аҳолисини кучли ижтимоий ҳимоялаш саналади. Ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиёти шароитида ривожланиш босқичида ҳам инсон манфаатларини устуворлигини таъминлаш ҳаётий заруриятдир. Янгиланиш ва тараққиётдаги Ўзбекистон Республикаси тараққиёт стратегиясининг бош устувор йўналиши замирида инсон манфаатлари ётади ва кучли ижтимоий сиёсат юритиш марказий ўринни эгаллайди.

Шу ўринда юртбошимиз Ш.М.Мирзиёев "Аҳоли даромади ва фаровонлигини ошириш борасида ҳам сифат жиҳатдан чуқур ўзгаришлар юз бермоқда. Аҳолининг иш ҳақи ва умуман, пул даромадлари барқарор ошиб бормоқда, унинг харид қобилияти муттасил ўсмоқда, фуқароларимиз истеъмол қиладиган маҳсулотлар таркибининг сифати ортмоқда"[1], деб таъкидлашлари ҳам, албатта, бежиз эмас.

Ижтимоийислоҳотларнинг ҳозирги босқичида аҳоли пул даромадларини объектив статистик маълумотлар асосида иқтисодий-статистик таҳлил қилиш, аҳоли пул даромадларини статистик усулларда ўрганиш, пул даромадларига таъсир этувчи омилларни статистик параметрлар орқали баҳолаш, уй хўжаликларини иқтисодиётда қатнашиш даражасини (даромад яратиш бўйича) статистик таҳлил этиш долзарб масала ҳисобланмоқда.

Шу билан бирга бугунги кунда республикамизда аҳоли даромадлари ва имкониятларини статистик таҳлил этиш муаммоси долзарб саналиб, бу муаммо на назарий, на услубий жиҳатдан ҳали яхши ўрганилмаган. Шуларни эътиборга олган ҳолда танланган мавзу долзарб ҳисобланади ва ушбу мавзуни танланишига сабаб бўлди.

---

[1] Ш.М.Мирзиёев. 2022 — 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияс тўғрисида. // Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 28.01.2022 йилдаги ПФ-60-сон.